

السنة التي وصلت إلينا باعتبار سندها

**So Manga Sunnah Ko Katharimaa Ko Kiasanday
Niyan A Sabap A Kinisampay Niyan Rki Tano**

al Khutbah 87

Ki: Alim, Hassanor bin Maka Alapa

al Murshid al Am

al Insan Islamic Assembly of the Philippines

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنُسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَسَيِّئَاتِ
أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ وَلِيًّا مُرْشِدًا, وَأَشْهَدُ أَلَّا
إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ , اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ
وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَمَنْ اهْتَدَى يَهْدِيهِ إِلَى
يَوْمِ الدِّينِ وَبَعْدُ:

فَيَا عِبَادَ اللَّهِ يَقُولُ الْحَقُّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي الْقُرْآنِ الْكَرِيمِ:
هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ
سَمَاوَاتٍ ۚ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٩﴾

Innalhamda lillāhi nahmaduhu wa nastaīnuhu wa nastagfiruh, wa na'ūdubillāhi min
shurūri anfusinā wa sayyiāti a'mālinā, man yahdihillāhu falā mudhillalahu, wa may
yudhlil falan tajida lahu waliyyan murshidā, wa ash'hadu allā ilāha illallāhu wahdahu
lā sharīka lahu, wa ash'hadu anna Mohammadan abduhu wa rasūluh, Allāhumma salli
wa sallim wa bārik alā Mohammadin sallallāhu alayhi wa sallama wa alā ālihi wa
sahbihi wa manihtadā bihad'yihī ilā yawmidd dīn wa ba'du:

Fayā ibādallāhi, Yaqūlul Haqqu Tabāraka wa Ta'ālā fil Qur'ānil Karīm:

Huwalladī khalaqa lakum mā fil ardhi jamī'an thumas stawā ilas samā'i fasawwāhunna
sab'a samāwātin wa huwa bikulli shay'in alīm (Surah Al Baqarah 2:29) .

Manga Oripn o Allah:

Giyanka'i a bandingan na sompat dn o gii tano kapamagosaya ko Sunnah ko
kababaloy niyan a ika dowā a pkhapoonan o manga kokoman o Shari'ah Islamiyyah.

Biagi o manga Ulama so Sunnah sii sankanan a katampar sa manga bagian a miasobag siran ko kaphagitonga on. Giyanka'i a kiabagi' o Sunnah na sii ko masa a da pn kidakatn ko Sunnah sii ko manga masa a tlo a miaonaan iyan, a giyoto so manga masa a miaadn so onayan a kapkhitogalin iyan sa giinggolalan sa kapphanothola on a go so kapphamamakin'ga on, na sii pman ko oriyen o kinidakat iyan na sabnar a mindakl so manga okit a kinitogalin iyan taman sa miabaloy so Hadith a pianthol o isa odi na dow a pphanotholn a go ipthogalin o madakl a bilangan a pd ko manga Ulama (al Qurra'القراء).

Amay ka miaadn ko kinitogalinn ko Sunnah so dow a masa, masa a so kapphanothola ko Sunnah a go so kapphamakin'ga on, a go so masa a kinidakatn on a go so kinisoratn on, sa opama ka miaadn so Sunnah ko paganay a masa niyan sa minidakat dn sa datar o kinidakatn ko Qur'an na di ron masobag so manga Ulama ko kinitogalin iyan.

Sa so kinisoratn ko Qur'an sii dn ko masa a kiatoron iyan a go so kiakhasokasoy niyan ko oriyen oto a rakhs o kasisiyapa on o manga Ulama a mamamayandg ko Shari'ah sii ko oman i masa a go so kiaimpidi ran ko katitilika on na miabaloy niyan so Qur'an a adn a okit iyan a missnggay ko kinitogalin iyan a makapagoogopa' a go so okit a kiakowaa on a miakapoon ko khipakalalangag on sa taman sa minitogalin so langowan a ayat iyan sa minggolalan sa Tawattur a makandodorog na miaadn a so kiatankd iyan na maggtas a da' a ba on kiazopasopak.

So pman so Sunnah na da' a okit a kinitogalin iyan a rowar ko okit a satiman a skaniyan so okit a kapphanothola on (Riwayah) a go so kapkhan'ga on. Na gowani a maadn so antap a paganay ko kipthogalinn on a go so kapphanothola on na skaniyan so kapnggalbka ko madadalm on a pd sa manga kokoman na da maadn a mapphanothol inonta bo' sii ko masa a kapangingindawa on, igira da matoon so kokoman a mapayag ko Qur'an odi na miatoon on ogaid na matitimbl a mangingindaw sa kaosaya on, sa miakambowat so Sunnah o Rasulullah sa mambabagibagi' ko kialagaday o masa a kiasogo'a on, na so manga Sahabah niyan a miakan'g sankoto a Sunnah niyan na da siran pamagislam sa ba mrngarngan, a go kna' o ba siran langon makamamasa ko darpa' o Rasulullah ko gii niyan katharo'a ko Sunnah niyan.

Go datar oto a so manga Sunnah a pitharo' iyan na di mababaloy a ba isaisa i pankatan, sa adn oto a pkhaaloy niyan a Sunnah sa madakl sii ko pithibarang a manga kalilimod sabap ko giikakhasokasoy o kapangingindawa on, a go pd roo so salakaw a kiapakaokit iyan, na phoon roo na miakambidabida' so kiplangagn on a go so kapphanothola on.

Na go amay ka kiatokawan tano a aya bo' a tomioron ko Sunnah na so maana niyan sa da' a lapiyat iyan a katatamanan a inisogo' rkitano so kakhowaa on, sa so maana a satiman na pkhatonay sa pphakaokit sa madakl a lapiyat, a go so Rasulullah na iphagiza' on so kokoman a stiman sii ko manga masa a mbidabida' a go sii ko manga kalilimod a madakl na psmbagn iyan so pphangingiza' sa sii pphakaayon ko manga lapiyat a giimakambidabida' ko kapkhaator iyan a go so katas iyan antaa ka so kababa' iyan, ka kagiya aya mababantak na so maana, na sabap roo na piakay kiran so kapanothola ko Sunnah sa nggolalan ko maana.

Na amay ka kiatokawan tano to, na khasabotan tano so madadalm roo a pagn's sii ko kiapakambidabida' o lapiyat o Hadith a satiman.

Sa pkhaadn a so pphanothol ko Sunnah na mian'g iyan sii ko kaliliomod a mattno', sa phanotholn iyan sa makaayon ko kian'ga niyan on, sa adn a salakaw a mian'g iyan mambo' ko isa a katitimo' sa lapiyat a salakaw na phanotholn iyan sa sii makaayon ko kian'ga niyan on. Odi na mian'g o dow a kataw a Sahabah ko satiman a masa sa minilangag o isa kiran sa so dn so lapiyat a kiatharo'a on o Rasul, sa pianothol iyan sa so dn so kian'ga niyan on, na so isa kiran na kialipatan iyan so kinilapiyatn on o Rasul ogaid na siabot iyan so maana a mababantak on na pianothol iyan sa lapiyat a miakapoon on.

Sii ko oriyen ankanan a pangonaan na mndod tano ko pakaasal o Bandingan sa tharoon tano a:

Mimbagi' so Sunnah ko katampar o kiasanday niyan sa tlo soson a: (1) Sunnah a Mutawattirah, (2) Sunnah a Mash'hurah, (3) Sunnah a Ahad, giyankanan a kiabagi'a on na sii ko manga Ulama ko al Hanafiyyah, sa biagi' o salakaw kiran a manga Ulama sa dow a bagi: (1) Sunnah Mutawattirah a go (2) Sunnah Ahad.

Giyanka'i a kiapakambida' ko kiabagi'a on na miatharo' a sii oto pagndod ko Istilah (so maana on o kitab) sa da' a ba on mala' a awid a akal. Ogaid na so tindg tano na di roo magayon, ka so kiapakambida' na phagndod ko btad a matatago' ko talikhodan o Istilah. Sa skaniyan so mataan a so manga Fuqaha na tiankd iran a so Sunnah na pkhokom ko Kitab (Qur'an) sa miasobag siran ko kablang ankanan a kapkhokom iyan. Pd kiran so aya tindg iyan na amay ka matankd so Sunnah na pkhatndo' iyan so lomalangkap a kokoman ko Qur'an (takhsis al hukm), a go pkhisankot iyan so mamamantk a kokoman (taqyiid al hukm) a go pkhagintas iyan so khikatitimbl a kokoman (tafsil al Mujmal) a go pphakamansokh ko sabaad a masa.

Sa adn pman a pd kiran a aya kpit iyan na kpit a lmbak sa so Sunnah a pphakakokom ko Qur'an na skaniyan so Sunnah a makadadatar ko Qur'an ko kinitogalin iyan a go so kiatankd iyan odi' na makararani ron, sa so salakaw roo na kna' o ba matatago' ko pankatan iyan a Qur'an na di niyan khakokom so Qur'an, sa phoon roo na pitharo' iran a: Skaniyan a Sunnah na adn oto a Mutawattirah na adn pman a Mash'hurah, na adn pman a Ahad.

Sa aya osayin tano na so kiabagi'a on o manga Ulama ko al Hanafiyyah, sa kowaan tano so osayan iran ko oman i sasoson on sa rakhs a rinayagn tano so manga kokoman iyan.

So **Sunnah a Mutawattirah**: Skaniyan so Sunnah a pianothol o sagorompong a madakl a di tharimaan a akal o ba siran maopakat ko kapakambokhaga ko Rasulullah, sii ko oman i kapkhasanday o Sunnah sa taman sa misampay ko kiatharo'a on o Rasulullah ﷺ sa oman i pankatan a pkhasagadan ankoto a kapphanothol na mlagiligid a palaya dn sagorompong a madakl, sa so poonan o Sunnah na datar o kaposan iyan na so lmbak iyan na datar o mbala' a kaposan iyan ko kiapanothola on a palaya dn sagorompong a madakl a taw, sa amay ka giyoto i mianggolawla na miapokas ko Sunnah so sankaan ko kakhabaloy niyan a kabokhagan a go kapzosopakaan, na anday kada on oto na makaphlagid so minitogalin a Sunnah sii ko mian'g a

miakapoon ko Rasulullah, sa so mian'g on na bnar sa da' a sankaan on, sa aya kokoman ko diyanka o sagorompong a tomiogalin ko Sunnah na so akal ko di kakhatarimaa sa ba siran maopakat ko kapamokhag.

Sa giyankoto a btad na giimakambidabida' ko kambidabida' o masa a go so mambbtad sa adn oto a khaadn a so sagorompong na madakl ogaid na di ikhokom o akal so katharimaa ko pianothol iran sabap ko kaaadn o antap anka'i a sagorompong a misabap on na miaopakat siran ko initogalin iran a katharo' o Rasul.

Adn pman a masa a so sagorompong na maito' ogaid na da' a antap iran a salakaw a go da' a kamapiyaan iran sii sankoto a kakhaopakat iran na ikhokom o akal so kamomustahil o ba siran maopakat ko kabokhagan, na so thothol iran na khibgay niyan so maana a kathatakna' o kata'o a go so yaqin (pamikiran) sa kabbnar o thothol iran a go so kibangnsa niyan ko taw a tomiogalin siran sa ron phoon.

1. So **Tawattur** ko maana niyan ko Basa na; so giikapakathondog o manga shayi ko isa ko oriyen o isa, sa adn a miilt on a masa ko pagltan iyan, pd roo so katharo' o Allah a; **Oriyan iyan na siogo ami so manga Sogo ami sa giimakazasalono'ay**. Aya maana niyan na maipos so Sogo sa kaltan sa masa na makaoma pman so makatotondog on a Sogo' (tatra).

Sii pman ko Istilah; Na osayan ko giikapakazasalonoay o manga thothol sa giinggolalan sa pkhan'g, ogaid na isasarat on a kandakl ankoto a manga thothol sa taman sa maparoli so kiatokawi ron sa minggolalan ko katharo' iran, so Tawattur na skaniyan so thothol o sagorompong a phakabgay sa sabot so ginawa niyan ko kakhatokawi ron sa da' a bilangan iyan a mattno' sa datar o kiatharo'a on o Ibn Quddamah sii ko Kitab iyan Rawdatu an Nadir wa Jannatul Munadhir.

So pman so pikhpitan o sabagi ko katamani ko bilangan a mattno' ko kadakl o miamanothol ko Sunnah ko kababaloy niyan a di maminos ko pat kataw odi na lima odi na saplo a go dow a odi na pito polo odi na tlo gatos, odi na di khaitong na langon dn oto na da' a miakatindg on a dalil a mapiya.

SO TAWATTUR NA DOWA SOSON; LAFDHI A GO MA'NAWI,

So **Tawattur Lafdhie**, na so kapagayonayon o sagorompong ko lapiyat o kiniokit o Sunnah, ko kiapanothola iran on. Sa miasobag so manga Ulama ko kaaadn o datar anan a soson a tawattur ko Sunnah, sa adn a sagorompong a sianka' iran so kaaadn iyan, na adn pman a sagorompong a tiarima' iran so kaaadn iyan sa skaniyan i tindg a bnar.

Aya sabap ankanan a kiasobag na kagiya so datar anan a Sunnah na maito' i bilangan, sa miloba' so sabaad na da iran matoon, sii ko masa a miatoon o sabaad kiran a miloloba' on, sa pitharo' iran a: so Hadith a katharo' o Rasul a: **Sa taw a pakambokhagn ako niyan sa pithibaba' iyan na darpa'i niyan so darpa' iyan ko Naraka**, sa giyankanan a Hadith ko lapiyat iyan na pianothol o mararani magatos a manga Sahabah o Rasulullah (صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) sa pianothol kiran o sobra sa kadakl sankoto a itongan sa da dn makambidabida' so manga lapiyat iyan sii ko langowan a kapkhasanday niyan ko manga taw a pphanothol on.

Go datar oto a pitharo' iran a: So Hadith ko kasapowa ko dow a talompa' (Khuffayin) na pd sankoto a Hadith a pianothol o sobra so pito polo a manga Sahabah

sa miatatap so kapkhitogalin iyan sa lapiyat a satiman, taman sa minitogalin a miakapoon ko Abi Hanifah a pitharo' iyan a: Da akn tharo'a (khpiti) so kasapo sa talompa inonta bo a miakaoma sa datar o sindaw o kadawndaw sa ikhalk akn so kakhakapir o taw a sankaan iyan.

So **Tawattur Ma'nawi**; na skaniyan so Sunnah a pianothol o sagorompong sa makambibidabida' sa lapiyat, sa oman i isa kiran na so kiapanothol iyan na makasosopak ko lapiyat o isa a mianothol. Ogaid na giyanka'i a manga lapiyat a mbidabida' na maiisaisa siran ko maana a kapag'pdaan, sa so maana na satiman na so lapiyat a miosay ron na makambibidabida', sa so manga ibarat anan ko Sunnah na madakl a pd on so Hadith a; **Di khaopakat so Ummat akn ko kadadag**, sa pianothol skaniyan sa madakl a okit a go osayan a mizoson sa maoompong siran ko maana a satiman a skaniyan so kapapalihara' o Ummah ko di niyan kaopakat ko kadadag, sa datar o kiatharo'a on o khi rk ko Kitab a Musallam as Subut.

Sa giyankanan a Sunnah na sii ndadakl ko manga Sunnah a kanggalbk (Sunnah Amaliyyah) a so pinggalbk skaniyan o Rasul (ﷺ) sa initogalin o manga Sahabah niyan a phoon on sa minggolalan sa galbk ko sabaad a masa na minggolalan sa katharo' ko sabaad a salakaw, sa gii ran tharo'on a; pinggolawla o Rasulallah (ﷺ) anka'i, oriyen iyan na itogalin o manga taw a miakasalono' ko oriyen iran. Go datar oto so katharo' iran a; Komikom so Rasulallah sa minggolalan sa kapanopos (Suf'ah) sii ko langowan a kathotompokan a da pn mambagi' (aya ptharoon a Shuf'ah na so taw a makathotompok siran a go so pd iyan ko nganin a tamok odi na darpa' na o pphasaa o isa so kipantag iyan ko da on pn kabagi'a odi' na da miodas ko pd iyan na kabnar o tompok iyan a skaniyan i makatopos on, sa o phasaa niyan ko salakaw ron sa da makaidin so tompok iyan na skaniyan i mala' on i kabnar a di so salakaw ron a phoon sa liyo).

SO KOKOMAN O SUNNAH A MUTAWATTIRAH;

Gowani a maadn anka'i a sosen a pd ko Sunnah a tatap sa maggtas a miakapoon ko Rasulallah (ﷺ) na skaniyan na phakabgay sa sabot a kata'o a mithakna' (Ilm al Yaqin) ko kibabangnsa niyan ko Rasulallah, sa patoray so kakowaa on ko kaphakambowata ko manga kokoman, sa di skaniyan mamiminos ko kabagr o Qur'an. Sa wajib so kanggalbka on sa di khapakay so kazosopaka'i ron inonta bo' ko katampar o kapakatotoro' iyan amay ka di maggtas so kapakatotoro' o maana niyan, sii ko isa a katharo'a on na khakowa niyan so kokoman o Qur'an sii ko kiatatap a go so kapakatotoro', sa so kiatankd iyan na da' a darpa' on a kapzosopakaan, na so pman so kapakatotoro' iyan na amay ka maggtas na wajib so kanggalbka on, sa di khapakay so kataawila on a go so kapakasilaya ko marayag a maana niyan, na amay ka pamikiran a kapakatotoro' iyan sabap ko kapakararankom iyan sa madakl a maana na khabaloy a darpa' o Ijtihad sa kapagijtihadan.

So **Sunnah a Mash'hurah**; Skaniyan so Hadith a pianothol a miakapoon ko Rasulallah (ﷺ) o sakataw odi' na dowa kataw odi' na bilangan a da misampay ko diyanka' a Tawattur a pd ko manga Sahabah, oriyen iyan na panotholn o manga Tabiin (so manga taw a mionot ko manga Sahabah) a phoon ko manga Sahabah sa misampay so kadakl iran ko diyanka' a tawattur, oriyen iyan na panotholn o Tabi'u at Tabiin (so manga taw a mionot ko manga Tabi'in) sa diyanka' a tawattur, sa taman ko kinisoratn on.

Sa giyanka'i a soson a Hadith na matatago' sa pagltan o tawattur a go so hadith a Ahad, sa palaya miakakowa sankoto a dow a sipat, ka kagiya Ahad ko paganay niyan a kasanday ko pankat o manga Sahabah, na Tawattur ko ika dow a niyan masanday ko pankat o manga Tabiin sa taman sa kaposan.

Aya ibarat anan na so Hadith a pianothol o Umar bin al Khattab a miakapoon ko Rasulullah (ﷺ) a pitharo' iyan a: **Mataan a so manga galbk na sii pkhailay ko Niyat sa rk o oman i taw so nganin a piniyatan iyan**, a sabnar a lomiankap anan ko manga Tabiin a go sii ko miakasalono' kiran, sa pianothol skaniyan sanko'i a dow a pankat o manga taw a inisampay siran ko diyanka' a Tawattur.

Go pd roo so Hadith a: **Mataan a so Allah na inibgay niyan ko oman i khirk ko kabnar so kabnar iyan sa da' a kathanan (wasiyyah) ko phakawaris**. A giyankanan a Hadith na tanto a madakl a miamanothol on ko oriyen o manga Sahabah, sa taman sa romiamig so Imam as Shafi'i ko kiatharo'a niyan sa skaniyan na Hadith a Mutawattir.

SO KOKOMAN O SUNNAH A MASH'HURAH:

So datar anan a soson a Hadith na phakabgay sa kata'o a marani ko kathakna' o pamikiran (Yaqin) a so phakabgay sa bagr a tawattur sii ko al Hanafiyah. Sa bithowan iran sa Kata'o a pithaknaan a pamikiran (Ilm at Tuma'ninah) sa wajib so kanggalbka on a go khiporo' ko pankatan o Sunnah Mutawattirah ko katampar o kapkokom iyan ko kitab sa khatndo' iyan so lomalankap on, a go khisankot iyan so mamamantk on, a go khapakay a mamansokh iyan so ayat o Qur'an, sa aya kibibida' iyan ko Sunnah Mutawattirah na so taw a somanka' on na di khakafir sa ba datar o somianka' ko Mutawattir a khakafir, ogaid na khakokom skaniyan sa miadadag a miadosa, ka kagiya di phakabgay sa gtas ko kibabangnsa niyan ko Rasulullah (ﷺ) ogaid na phakabgay sa gtas ko kibabangnsa niyan ko mianothol on a pd ko manga Sahabah, na so pman so mutawattir na phakabgay sa kokoman a gtas ko kinibangnsa niyan ko Rasulullah (ﷺ) sa miakambida' siran sanko'i a katampar.

SO SUNNAH A AHAD: Skaniyan so Hadith a so da misampay so kiapanothola on ko ' a Tawattur, a go so diyanka' a Shuhrah (kialankap) sa panotholn skaniyan o isa odi' na kasobraan sa da misampay ko bilangan o Tawattur sii ko dow a pankat a so pankat o manga Sahabah a go so manga Tabiin, sa apiya pn minisampay ko diyanka' a tawattur ko oriyen oto.

SO KOKOMAN O SUNNAH A AHAD:

Aya khibgay niyan a sabot na antaan a pamikiran ko kiatankd iyan ko Rasulullah ﷺ sa wajib so kanggalbka ko inibgay niyan a kokoman a kanggalbk (Ahkam Amaliyyah) sa roo bo', sa di mapnggalbk so inikokom iyan ko manga btad a paratiaya (Umur I'tiqadiyyah) ka kagiya aya piangni roo na so kathakna' o pamikiran (Yaqin) a go so kata'o. Na skaniyan a Sunnah a Ahad na aya bo' a khibgay niyan na antaan a pamikiran.

SO KABAGR A DALIL O SUNNAH A AHAD

Minsan pn miaosay tano sa onaan sa mataan a so Sunnah na bagr a dalil ko katimbl iyan a go so bagr iyan na tatap sa minggolalan sa dalil a gtas a phoon ko Kitab a go so kiaompong o manga Sahabah. Ogaid na sabnar a minitana' so kiasobagi ko kabagr iyan a dalil ko manga Ulama, sa adn kiran so lomiawan sa mikhpit sa skaniyan na phakabgay sa sabot a kokoman a gtas, na adn pman a mizoramig sa da niyan itongn sa sianka' iyan o ba mabaloy a bagr a dalil, na adn pman a komiadn sa zokhodan sa aya kpit iyan na skaniyan na bagr a dalil a antaan a pamikiran. Sa kna' o ba giya'i i darpa' a phakablagn on so osayan sankanan a tindg sa aya bo a osayin tano ron na so tindg o kalangkapan ko manga Ulama, a aya tindg iran na so Hadith a Ahad na bagr a dalil a antaan a pamikiran sabap ko da kagtas o kinibangnsa niyan ko Rasulullah (ﷺ) sa skaniyan na phakapatoray ko kanggalbk, ogaid na kaphangalian ko katharo' iyan a go so katankda ko kapipiya o kinibangnsa niyan ka an di phakasold ko kitaban o Allāh so nganin a di ron pd, oriyen iyan na smbagn tano so manga taw a sianka' iran ankanan a soson a Hadith sa tharo'on tano a:

Miatankd a mataan a so Rasulullah na siogo' iyan so zasakataw a manga mama ko manga ingd ko masa niyan sa pantag sa kizampayin iran ko manga kokoman o Shari'ah a go so kakhokoma ko Itlt o adn a manga karido' iyan, na o da mabaloy so thothol o sakataw a phakapatoray ko kanggalbk na so kiasogo'a kiran na da' a bali niyan, a go di somogo' so Rasul sa sakataw a mama ko oman i katampar, sa siogo' iyan so Abu Bakr a Amirul Hajji ko ragon a ika siyaw ko Hijrah, sa piakanggolalan iyan ko manga taw so manga simba iran a go piamanotholan iyan siran sa manga katharo' o Rasulullah (ﷺ) ko rk iran a go so patoray kiran, a go piakatondog iyan kiran so Ali bin Abi Talib sa skaniyan i pmbatiya' kiran ko manga poonan o Surah Bara'ah ko katitimo' iran ko gawii a an Nahr (giikakhorban). Go siogo' iyan so Qays bin Asim a go so az Zabarqan bin Badr a go so Ibn Nuwaydah sii ko manga pagtaw iran sa pphangndaon iran ankoto a manga taw, go siogo' iyan so Mu'ad bin Jabal sii sa Yaman, go siogo' iyan so manga olowan ko manga Sondaro (Sarayah) a go siogo' iyan so manga wali, a go siogo'an iyan so sapolo a go dow a manga dato sa pndolonn iyan siran ko Islam. Ilay anka so Kitab o Shafi'i a ar Risalah.

Go mataan a so Rasulullah (ﷺ) na tiarima' iyan so thothol a sakataw a go pinggalbk iyan a skaniyan i pphanampay ko kabaya' o Allāh, pd roo so kiatarimaa niyan ko katharo' o Salman al Farisi ko makapantag ko Sadaqah a go so Pammgayan (Hadiyyah) gowani a mioma niyan on so isa ka pankil a mailaw a korma, sa pitharo' iyan a; Giya'i na sadaqah na da on kan so Rasulullah (ﷺ) sa siogo' iyan so manga Sahabah niyan sa kakan iran on, ka kagiya skaniyan na di khan sa sadaqah, ka pitharo' iyan a: **Haram rkaniyan a go so manga pamiliya niyan.** Oriyan iyan na minioma niyan on a is aka pankil a salakaw sa pitharo' iyan a giyanan na pammgayan (hadiyyah) na komian on a go piakakan iyan on so manga Sahabah niyan.

Pinggolalwala niyan oto a aya bo' a mianotol on na sakataw a so Salman al Farisi.

Go pd roo a miakaoma on a sakataw a Arab sa pitharo' iyan a: Mialay akn so olan. Na pitharo' iyan a; Pzaksian ka a da' a zimbaan a rowar ko Allāh, na pitharo' iyan a; Oway. Na pitharo' iyan a; pzaksian ka a mataan a so Mohammad na Sogo' o Allāh? Na pitharo' iyan a: Oway. Na binar iyan sa pinggalbk iyan so rarad o thothol iyan sa siogo iyan so Bilal sa ipananawag iyan so kapphowasa, ka kianiyataan so Olan sabap ko katharo' o sakataw a Arab.

Oriyan iyan na piangoyatan iyan so pizakatawan ko kisampayin iran ko nganin a pkhan'g iran ko Rasulullah (ﷺ) sii ko thothol o Anas bin Malik a go so Abdullah bin Masud, a pitharo' o Rasul a: **Adn a Inikalimo' o Allah a taw a miakan'g rakn sa Hadith na siabot iyan na pianothol iyan sa datar o kiasabota niyan on, sa khasalak a adn a maawid sa Fiqhi (kokoman a kitab) a di niyan sasabotn, a go adn a maawid sa fiqhi a khaawidan iyan ko taw a mala' on i sabot.**

Go mataan a so manga Sahabah o Rasulullah (ﷺ) na gii ran galbkn so manga thothol a sakataw sii ko manga btad a madakl a da' a itong iyan, sa da kiran matoon o ba iran sianka' so kanggalbka on inonta bo' igira adn a miatoon iran a makasosopak sankanan a Hadith a mabagr a di skaniyan odi na adn a miakamansokh on, odi na adn a sankaan ko taw a mianothol on odi' na so kakhokorang o kalangag iyan, odi na so kiazobra o kiapangalii ron a go so kiapangamada on sabap sa amay ka mada on so sankaan na gii ran galbkn minsan pn skaniyan na thothol a sakataw, sa miaadn oto a kiaompongan kiran sii ko kawawajib o kanggalbka ko thothol a sakataw.

Na sii ko lalan iran na miokit on so miamakasalono' a manga pd iran a pd ko manga Imam a khirk ko manga kpit sa oman i isa kiran na mitad sa sarat ko katharimaa iran sangkoto a Hadith, sa pakarayagen tano sa oriyan.

SO TINDG O MANGA SAHABAH KO MANGA HADITH A PIANOTHOL A SAKATAW

Miatharo' tano a so manga Sahabah o Rasulullah (ﷺ) na miaopakot siran sii ko katharimaa ko Hadith a Ahad ko nganin a miapanothol a miakapoon kiran ko manga btad a madakl sii ko kapnggalbka on, sa khatokawan oto o taw a pphanondogn iyan ankoto a manga btad sii ko manga kitab a Hadith. Go so nganin a miapanothol a miakapoon ko sabaad kiran ko kiatarg ko katharimaa ko sabaad a miapanothol a Hadith a pantag oto sa kapangali a go kapangamad ko masa a kaadn o sankaan ko taw a mianothol, odi na so kapakasosopak ankoto a pianothol ko isa a Hadith a mabagr a di skaniyan odi na so kababaloy niyan a miamansokh, a go so salakaw ron. A giyoto na manga btad a maiitong a miasobag siran on ko okit a kazankaa on a go so okit a kathankda on.

Pd kiran so taw a pphangniyan iyan so mianothol sa saksi' a pd iyan a miakan'g ko Hadith a phoon ko Rasūlullāh (ﷺ) na o adn a mioma niyan a saksi na tarimaan iyan so thothol ankoto a taw sa nggalbkn iyan, go pd kiran so gii ran pakazapaan so mianothol ko kaadn o sankaan na amay ka zapa' na bnarn iyan sa tarimaan iyan so Hadith iyan, go pd kiran so pzankaan iyan so Hadith sabap ko katawi niyan on sa miamansokh, go pd kiran so di niyan tharimaan ka kagiya makasosopak ko Kitab o Allāh sa di phakaraot ko pankatan iyan, go pd kiran so pzankaan iyan sabap sa di tharimaan a akal so maana niyan, a go so salakaw san.

Pd sankoto so Hadith a pianothol o al Hakim a miakapoon ko Abi Shihab a miakapoon ko Qabisah bin Duayb a pitharo' iyan a; Miakaoma so Ina a ba'i ko Abu Bakr na pitharo' iyan a; Adn a kabnar akn sii ko tamok o wata a mama o wata a babay a miatay. Na pitharo' o Abu Bakr a; Da 'a kiatokawan akn a rk ka sii ko Kitab o Allāh, a go da' a mian'g akn ko Rasulullah (ﷺ) a nganin a makapantag san. Sa miangingiza skaniyan na pizaksian o al Mugirah bin Shu'bah a so Rasulullah na bigan

inyan sa Ika nm bagi, na pitharo' o Abu Bakr a: Antaon on i taw a miakan'g on a pd ka? Na pizaksian o Mohammad Ibn Maslamah, na inibgay ron o Abu Bakr so ika nm bagi.

Go pd roo so pianothol o dow a Shaykh a go so Imam Malik a go so Abu Daud a miakapoon ko Abi Said al Khudri a pitharo' iyan a: Miaadn ako a moontod ko isa ko manga kalilimod o Ansar na miakaoma so Abu Musa a kattkawan, na pitharo' iran a, ino ka kattkawi? Na pitharo' iyan a: piakisongowan ako o Umar na somiong ako ron, na miodas ako sa miakatlo na da ako kaidini na komiasoy ako, na pitharo' o Umar a antonaai miakarn rka sa da nka rkami kapakaoma? Na pitharo' iyan a, miakaoma ko na sialam akn so pinto oka sa miakatlo na da' a miakasmabag rakn na komiasoy ako, ka pitharo' o Rasulullah a: **Igira miodas so isa rkano sa miakatlo na go da kaidini na kasoy**, na pitharo' o Umar a bgi ako nka sa saksi' sankanan a katharo' oka!! Na pitharo' iran a da' a thindg a rowar ko maito ko sagorompong, na tominindg so Abu Said al Khudri sa pizaksian iyan, na pitharo' o Umar ko Abu Musa a: Sakn na kna o ba akn ska tuhmaa, ogaid na skaniyan na Hadith a phoon ko Rasulullah (ﷺ).

Go pd roo so katharo' o Ali a: **Miaadn ako a igira miakan'g ako ko Rasulullah (ﷺ) sa Hadith na bgan ako ron o Allah sa gona ko nganin a kabaya iyan a phakabgay rakn a gona. Na igira pianothol rakn so hadith o salakaw ron na pakazapaan ko skaniyan, na ozapa na bnarn akn**, go pianothol rakn o Abu Bakr a bnar so Abu Bakr a pitharo' iyan a: Mian'g akn so Rasulullah (ﷺ) a gii niyan tharo'on a: **Da' a pd sa oripn a miakandosa sa dosa oriyan iyan na magabdas a go zambayang sa dow a rakaat oriyan iyan na mamangni sa rila' ko Allah inonta bo' a rilaan skaniyan o Allah.**

Go datar oto a miapanothol a miakapoon on a da niyan tarimaa so Hadith a pianothol o Ma'qal bin Sinan al Ashja'i a so Rasulullah na inikokom iyan a rk o Barwa' bint Washiq al Ashja'iyyah – a miatay so karoma niyan a da' a miatndo on a btang a Mahar – sa adn a kabnar iyan a datar o Mahar o datar iyan a babay sa pankatan a go patoray ron so Iddah, sa pitharo' o Ali a: **Di tano ibagak so Kitab o Kadnan tano ko katharo' o Arab a tagiti' ko palo niyan**, sa aya inikokom iyan na da' a mahar iyan, sii ko masa a tiarima skaniyan o Abdullah bin Mas'ud a go inikababaya iyan sabap ko kiapakaayon on o Ijtihad iyan sii ko babay a inithawakim iyan a ginawa niyan.

Go pd roo so pianothol a miakapoon ko Sa'd bin Abi Waqqas a sianka' iyan so Hadith a pianothol o Abdullah Ibn Mas'ud, a so Rasulullah (ﷺ) na gii niyan pakambatogaan a lima niyan na ipmbtad iyan sa pagltan a bobon iyan sii ko kaphroko, sa da niyan galbka ka kagiya a miapanothol a so Rasulullah (ﷺ) na ipmbtad iyan a lima niyan sii sa lb iyan ko kaphroko' iyan, sa inisogo' iyan ko manga Sahabah niyan so kanggolawlaa roo, sa miaadn oto ko oriyan o gii niyan kapakambatogaa sa lima niyan sa sii niyan pmbtadn sa pagltan a bobon iyan, sa miabaloy a so maoori na miamansok iyan so miaona.

Miagayon siran a dow sa mataan a so Rasulullah (ﷺ) na ipmbtad iyan a lima niyan sa pagltan a bobon iyan ko kaphroko sa paganay, oriyan iyan na inibtad iyan a lima niyan sii sa lb iyan ko ika dow, sa inisogo iyan so kanggolawlaa sankoto a dow, ogaid na miakazopaka siran sii ko pamikiran sa so kapnggalbka ko ika dow na

inimansok ko paganay sa giyoto i kapipikira on o Sa'd, odi na so ika dow a na aya kиаadn iyan na minggolalan sa pilbolbod (Rukhsah) sa giyoto i kapipikira on o Abdullah bin Mas'ud, ka kagiya so sabaad ko manga taw na pkhisogat kiran so margn sii ko giikapakambatogaa ko lima ko kathay o roko sa ipkhawan iran o ba siran mitaloga' ko lopa na inisogo' kiran o Rasul (ﷺ) so kibtadn ko lima ko dow a lb sa pantag sa an siran kalbodi.

Go pd roo so miapanothol a miakapoon ko Aishah a Ina' o Miamaratiaya a da niyan tarimaa so Hadith a pianothol o Abu Hurayrah a miakapoon ko Nabi (ﷺ) a pitharo' iyan a: **Igira miakanaw so isa rkano ko kiatoroga on na onabi niyan a lima niyan ko da niyan on pn kisoldn ko pananagoay ka mataan a so isa rkano na di niyan katawan o anda tiorog a lima niyan.** Sa piakandod iyan ankanan a Hadith sa pitharo' iyan a: Antonaa i pnggolawlaan tano ko (al Mihras) skaniyan so Ator a mala' a kakalotan a tatagoan sa ig. Aya maana o katharo' iyan na giyankanan a Hadith a go so kanggalbka on na phakatonay sa margn na khabaloy a makasosopak ko manga titayan a madakl a pphakadaan iyan so margn sii sankai a Shari'ah, sa di oto mapnggalbk.

Go pd roo a so Ibn Abbas na sianka' iyan so Hadith a so pianothol o Abu Hurayrah a; **Sa taw a mawid sa Janazah (Dalagan o bankay a iplbng) na pagabdas.** Sa pitharo' iyan a: Di rki tano kipaliyogat so kapagabdas o kaawidi ko manga krg a gango. Sa aya mitotoro' oto na aya sabap o kiasankaa niyan on na so kababaloy niyan a di praotn o Akal so maana niyan.

Giya'i sabaad a manga btad a sianka' on o manga Fuqaha ko Sahabah so manga Hadith a Ahad, a skaniyan na datar o kailaya tano on a di makatotoro' sa ba aya kapzankaa iran sankoto a Hadith na so kababaloy niyan a Hadith a Ahad, ogaid na sabap ko manga btad a matatago' ko talikhodan ankanan, a skaniyan so piayag tano a pd sa kiasanka', sabap ko kaaadn o salakaw ron a mabagr a di skaniyan, odi na sabap ko kababaloy niyan a miamansokh, odi na adn a sankaan ko kabbnar iyan, sa aya dalil on na pkhowaan iran a go ptharimaan iran igira miada' on so sankaan sa nggolalan sa kazaksii ron o salakaw a Sahabah a mataan a mian'g iyan ko Rasulullah (ﷺ) odi na zapa' so mianothol sa mataan a mian'g iyan ko Rasulullah (ﷺ) sa datar o mianggolawla ko Abu Bakr a go so Umar a go so Ali, go so Hadith ko oriyen o kazaksii ron o salakaw odi na so kazapa' o mianothol na di phakaliyo ko kababaloy niyan a Hadith a Ahad. Sa da' a mabagr a tindg o taw a pikhpitan iyan anka'i a manga btad sa bialoy niyan a dalil sa so thothol o sakataw a pd ko Sunnah na di niyan khipatoray so kanggalbka on.

Go datar oto a da' a mabagr a tindg o taw a bialoy niyan ankoto a manga btad a miangaoona a manga okit kon oto o manga Sahabah ko kpnggalbka iran ko Hadith a Ahad, sa pitharo' iran a; So okit o Abu Bakr na datara'i, na so Umar na dataraya, na so Ali na giya'i, na so Aishah na giyoto, ka giyanka'i a bithowan iran sa manga okit (tariqah) na kna' o ba manga okit (lalan) ko maana niyan a thitho, ka aya ptharoon a okit na skaniyan so lalan a patoray a kkdgn sii ko giikanggalbk a so di ron dn zilay so taw a phagokit on.

Sa tharo'on tano kiran a: Ino ba inipatoray o Abu Bakr a go so Umar sa ginawa iran ko langowan a pianothol kiran a kiapangni ran sa saksi' a salakaw ko mianthol, go ba so Aishah na minisnggay sa kiasankaa niyan ko Hadith sabap ko kaaadn o

makasosopak on a mabagr? Go ba inipatoray o Ali so gii niyan kapakazapaa ko mianothol ko langowan a miakaoma on a Hadith a Ahad apiya pn makasosopak ko mabagr a di skaniyan antaa ka ba miamansokh.

Go datar oto so Sa'd bin Abi Waqqas sa ba skaniyan missnggay sa kapzankaa niyan ko Hadith sabap ko kababaloy niyan a miamansokh? Go so Ibn Abbas ko kiasankaa niyan ko Hadith sabap ko di ron katharimaa a Akal?.

Di khagaga o isa bo' o ba niyan masmbag anka'i a manga pakaiza' sa smbaga a oway, ka kagiya o smbaga niyan sa oway na makasosopak ko kamamasaan a btad.

Ba nka da mailay a so Umar na sianka' iyan so Hadith o Fatimah bint Qays a so pitharo' iyan a; Gitas o karoma ko so talak akn sa da' a inibgay rakn o Rasulullah (ﷺ) a kabnar ko pagpr a go walay a khabalingan, sa sianka' iyan sa pitharo' iyan a; Di tano ibagak so Kitab o Kadnan tano a go so Sunnah o Nabi tano sii ko katharo' o babay a di tano katawan o bnar antaa ka bokhag, o makatatanod antaa ka ba malilipat. Sa aya kiasankaa niyan roo na kagiya adn a katharo' o Allah ko btad o manga babay a inndaan a; **Pakabalinga niyo siran ko babalingan iyo a pd sa gaga niyo, sa di niyo siran phrata'i sa pantag sa an iyo siran kapakasimpiti,** sa pinggolawla niyan oto sa da' a piangni niyan ko mianothol a saksi a salakaw a taw.

Go iniiza iyan ko isa a alongan o antonaai miawajib ko ikaogat a wata a miabobos sabap ko kinitana' o galbk a kapamaba' ko ina' iyan na pianothol on o Haml bin Malik bin an Nabigah a mataan a so Nabi (ﷺ) na inikokom iyan ko wata a ikaogat a miabobos sa minggolalan sa piamabaan so Garrah, ko oriyen o kiapanothola niyan on ko thotholan sankoto a ikaogat sa pitharo' iyan a: **Oda ko man'g ankanan a Hadith na maptharo' akn so salakaw ron** (aya ko khikokom) sa tiarima iyan ankanan a Hadith sa da dn pangni sa salakaw a saksi. Sa datar o kiatarimaa niyan ko thothol o Amr bin Hazm sii ko Diyat o manga kmr a oman i isa on na sapolo a manga onta sa inibagak iyan so pamikiran iyan a gii niyan pakapllbiyaan.

1. So al Garrah na skaniyan na dianka a tamok sa aya diyanka iyan na saopak ko ika sapolo bagi ko Diyat o mama odi na ika sapolo bagi ko Diyat o babay, a skaniyan na lima gatos a Dirham. Bithowan sa Garrah ka kagiya skaniyan i paganay a diyanka o Diyat. A sipik ko Garratu as Shahr Saribolan (poonan) o olanolan, sa da a mbidaan o mama a go so babay apiya pn so diyat o babay na saopak ko diyat o mama. Sa aya thotholan sankoto a Hadith sa datar o kiapanothola on o khirk ko manga ala a kitab a Hadith a miakapoon ko Haml bin Malik a pitharo' iyan a; Miaadn ako ko pagltan o dowa kataw a babay sa bintol o isa so isa kiran a bakbak na miapatay niyan a go so ikaogat iyan, sa inikokom o Rasul (ﷺ) ko wata iyan a ikaogat so Garrah a go inikitas on. Miaaloy ko Nayl al Awtar G. 7 P. 17.
2. Go sii ko kitab a at Taqirir wa at Tahbir G.2 P.299 so lapiyat a marani ko minitogalin a miakapoon ko Amr, go inaloy o as Shafi'i ko Kitab iyan a al Umm a pitharo' o Umar a; Maito bo na aya mikokom ami na so pamikiran ami, go sii ko Abu Daud na pitharo' o Umar a; Allahu Akbar!! Opama o da ami anan man'g na aya khikokom ami na so salakaw ron, sa miatharo' iyan oto ko makapantag ko gii kpakazopaka o Hadith a Ahad a go so Qiyas.

Go sabnar a pitharo' iyan ko wata iyan a so Abdullah gowani a iiza iyan on so Hadith ko kasapowa ko talompa a so pianothol on o Sa'd bin Abi Waqqas sa pitharo' iyan a: Oway igira adn a pianothol rka o Sa'd a katharo o Nabi (ﷺ) na di nka dn pagizaan ko salakaw ron.

Go sabnar a sianka' o Ali so Hadith a pianothol o Ma'qil bin Sinan a miaona so kiaaloya on, sa pitharo' iyan on a: **Di tano ibagak so Kitab o Kadnan tano ko katharo' o Arab a pphanitian iyan a palo niyan.**

Sii sankafi na khagaga tano a katankda tano sa mataan a so manga Sahabah o Rasulullah (ﷺ) na ptharimaan iran so manga Hadith a Ahad a go gii ran galbkn amay ka kasarigan iran so kabbnar iyan, na o zanka' siran on na amadn iran na amay ka mapayag kiran a so Hadith na mapiya na nggalbkn iran, na odi mapiya na ibagak iran.

Sa giyoto i tindg o manga Sahabah sii sankoto a soson a Hadith, na gowani a lomagaday so masa sa miakadalk so manga panonothol (ar-Ruwah) sa miakatas so karirinkit o kapphamanothol na mitad so manga Ulama sii ko Hadith a Ahad sa manga sarat a anda dn i kandakl iyan na tarimaan iran na o di maadn na sankaan iran.

Pd sankafi a manga sarat so manga sarat a mitotompok ko taw a pphanothol ko kian'ga niyan ko Hadith, na so salakaw ron na sii ko kiatonaya niyan sankoto a Hadith, na ika tlo na sii ko titayan ankoto a Hadith ko lapiyat iyan a go so maana niyan, sa kna o ba giya'i i darpa' iyan a madait ko kapzakntala sankanan a bandingan, sa aya bo' a kowaan tano ron na so inisarat o manga Imam a khirk ko manga kpit a Fiqhi ko kapnggalbka sankanan a Hadith a Ahad ko katimbl iyan.

Inisarat iran ko kapiya a katharimaa ko Hadith so kabaloy o mianothol a inisampay ko Umor a Tamyiz (miapakaznggaya iyan so mapiya a go so marata apiya da pn kabaligi ogaidd na somiabot dn) sa khasabotan iyan so katharo a go khagaga niyan so kasmbag, a go mapiya i tanod sa di balilipatn ka an on di makapkhkmbota so manga thothol. Sa mlagid o skaniyan na Muslim antaa ka di. Sa inisarat iran ko kapiya o kathonaya niyan ko Hadith a mabaloy skaniyan a mianothol a kiabaligan a adn a akal iyan ko masa a kiatonaya niyan ko thothol, sa da iran tarimaa so thothol o da kabaligi ka kagiya khapakay a mamokhag sabap ko kababaloy niyan a da pn kapaliyogati, a khasiksa o pamokhag, a go mabaloy a Muslim a maontol. Aya kaontol na so kabaloy niyan a magiinontolan a di maawat ko bnar, sa aya toos iyan na so kipthindgn ko manga paliyogat a agama a go so kipmbagakn ko manga haram a go so kanggolawla sa galbk a maphakada iyan so marowang o manosiya. Sa mabaloy a tarotop i kalahar sa anday kan'ga niyan ko katharo' na sabotn iyan na mangsb ko pikir iyan sa di niyan kalipatan sabap ko katatanodi ron. Ilay anka so Mussalam as Subut G. 2 P.138 a go so oriyen iyan.

Manga Oripn o Allah:

Giyanan i bandingan ko Sunnah a malo dn miakadalm so kappamimikirana on o sanang a Muslim sabap sa kagiya lomiagaday dn anka'i a manga khutbah sa mimbaloy so Muslim a pphamatiya' sii a miakasakat dn ko maporo' a pankat ko

pangnal ko agama Islam na giyanan i kiabaloy niyan a miakapn'd dn so manga bandingan iyan.

وَأَقُولُ قَوْلِي هَذَا وَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ لِي وَلَكُمْ وَلِسَائِرِ الْمُسْلِمِينَ مِنْ كُلِّ ذَنْبٍ فَاسْتَغْفِرُوهُ
إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ.

Wa aqūlu qawlī hādā wa astagfirullāha lī wa lakum wa lisāiril Muslimīn min kulli dambin fastagfirūhu innahu Huwat Tawwābur Rahīm.